

باب الحزبية والقرآن

اداسيه بخير من ملغرفا صبر ولبه

TEKKE'DEN MECLİS'E

SIRA DIŞI BİR ÇELEBİ'NİN HATIRALARI
VELED ÇELEBİ İZBUDAK

YAYINA HAZIRLAYAN: YAKUP ŞAFAK, YUSUF ÖZ

İçindekiler

Önsöz	7
Çocukluğum	11
Konya Mektûbî Kalemî	25
Eyüp Bahariye Mevlevihane'sinde	47
Yahya Bey Konağı'nda.....	61
Matbuatın Sansürü	73
Ermeni Patırtısı	81
Matbûat-ı Dahiliye Müdürlüğü	97
Sultan Hamid ve İttihat-Terakki.....	105
Sultan Reşad ve Konya Çelebiligi.....	113
Dergâh-ı Hazret-i Mevlâna ve Mevlevîlik.....	127
Edebî ve İlmî Çalışmalarım	149
Ekler	163
İndeks	165

Çocukluğum

Milâdi 1868 ve Hicrî 1284 senesi Rebiülevvel'in on dördüncü günü Konya'nın Durakfakih¹ Mahallesi'nde, güneş doğarken, pederim Necib Çelebi'nin sulbünden dünyaya gelmişim.² Babam melek-haslet bir zât olduğundan herkes tarafından saygı gösterilir ve çok sevilirdi.³

- 1 Metinde Durakfakih'tır. Mahalle, bugün Konya'da Durakfaki veya Durakfakih diye adlandırılmaktadır. Veled Çelebi, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi (Bundan sonra SÜSAM)'da bulunan *Defter-i Fevâid-Y86*, s. 176'da da "Durak Fakih Mahallesi" demektedir.
- 2 Cümlemin başında zikredilen tarihin milâdî olarak karşılığı 16 Temmuz 1867'dir. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1930-1942, IV, 1977'de bizzat Çelebi'nin ifadesine göre o, 1285/1868'de doğmuştur. TBMM'deki hal tercümesi kağıdında da doğum tarihi 1285 olarak geçmektedir. Bkz. Nevin Korucuoğlu, *Veled Çelebi İzbudak*, Ankara 1994, s. 20. 1285'in karşılığı 1868-1869 olduğu için bazı kaynaklar doğum tarihini 1869 olarak vermişlerdir. Krş. Metin Akar, *Veled Çelebi İzbudak*, Ankara 1999, s. 17. Çelebi'nin bu husustaki tereddüdünün kaynağı, onun 12.3.1928 tarihli bir mektubundan anlaşılmaktadır: "Benim tarih-i velâdetim, kendimce 1284 Rebiülevvelin zannımca on dördü falandır. Fakat bir vakit kudemâ-yı muhibbânımızdan ve ulemâdan, müthiş bir hafıza ile meşhur Bursalı Rıza Efendi merhum sicil müdürü oldu. Benim tercüme-i hâlimi en ince tahkikatla Konya'dan, İstanbul'dan tahkik etti. Kendi eliyle yazdı, tescil etti. Târih-i velâdetimi 1285 olmak üzere tespit eylemiştir." Bkz. Veled Çelebi-Ahmed Remzî-Tâhirü'l-Mevlevî, *Ferîdun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, nşr. Yakup Şafak-Yusuf Öz, Konya 2007, s. 60. Veled Çelebi, *Birinci Cep Mecmuası* (Y105), SÜSAM, s. 290.
- 3 Veled Çelebi, *Mubtârât* (Y95), SÜSAM, s. 283'te 30. halife olarak kendi ismini ve silsilesini şöyle zikretmektedir: "Mehmed Veled Çelebi Efendi-i Sâni' ibn-i Necib Çelebi ibn-i Abdurrahmân-ı Râbi' Çelebi ibn-i Veled Çelebi ibn-i Ahmed Çelebi ibn-i Abdurrahmân-ı Sâlis ibn-i Bayram Çelebi-i Evvel ibn-i Abdülhalîm-i Evvel ibn-i Abdurrahmân-ı Evvel ibn-i Ebûbekr Çelebi ibn-i Ferruh Çelebi kezâ ve kezâ."

Veled Çelebi'nin çocukluğu
(muhtemelen)

Evimiz, Dergâh-ı Mevlâna civarında idi. [Hicrî] 1290 [1873-1874] senesi o kadar çok kar yağmıştı ki, bazı tek katlı evlerin damına müvâzi olmuştu. Soğuk da o kadar çoktu. Bir yıl önce kuraklıktan dolayı da buğday gayet pahalı olmuştu. Bu yüzden memlekette büyük bir kıtlık oldu. Bu kışta bizim tahsil etmemize pek haris olan annemin, sabahleyin erkenden bizi mektebe göndermek birinci vazifesi idi.

Pek küçük iken Elmas Hoca adında ihtiyar bir kadının açmış olduğu bir mektebe gidiyordum. Bu mektep kızlara mahsus gibi idi. Hatırlı familyaların küçük erkek çocukları da arasıra görülürdü. Bu mektepte on beş yaşını geçmiş, hattâ kocaya varmış kadınlar da bulunuyordu. Sonra bir aralık da Çarçar Hoca adında gayet dehşetli bir muallimin mektebine devam ettim. Bu mektepte dört yüz kadar çocuk vardı ki cümlesi bir odada idi. İçerdeki gürültüyü, konuşmayı, çağrışmayı sormayınız. Sol taraftaki sıra kızlara ait olup, diğer kısmı oğlanlara mahsustu. Bu mektepte de gelinlik kızlar, yirmi yaşına gelmiş biyığını buran oğlanlar olduğu halde o mubassırsız, muavinsiz mekteplerde kızlara bir lâf atan talebe yoktu. Annem rivayet eder ki, onun çocukluğunda saçlı sakallı adamlar mektepte tahsil ederlermiş. Devam ettiğimiz mektep, evimize tahminen yirmi dakika kadar uzakta idi. O büyük kışta annem bizi mektebe gönderiyordu. Yolların karı, hükümet tarafından kaldırılıp yol açılmışsa da her iki tarafın damlarından dökülen karlar yine yolu dolduruyordu. O soğukta kar içinde erkenden başı arakıyeli, ayağı kırmızı çizmeli üç çocuğun bir sokakta gittikleri görülürdü ki bunların en büyüğü on bir, ortancası sekiz, en küçükleri olan ben ise altı yaşında idim.

Birdenbire kardeşlerim yolda kartopu oyununa daldılar, ben de bunlara karıştım, bir hayli kartopu yaparak sağa sola fırlatmış idim. Nihayet ellerim çok üşüdü ve sızlamaya başladı. Fena halde üşüyordum. Bu sırada kar ile dolmuş derin bir çukura düşüverdim. Kardeşlerimin hiç haberi yoktu. Öyle tipi esiyordu ki bir anda büyük bir kar yığını bir tarafa toplanı-

yordu. İki karış kadar bir çocuğun kar içine yuvarlanmasının ne ehemmiyeti olur. Şimdi benim hâlimi düşününüz: Kardeşlerimin akli başına gelecek de beni arayacaklar! Ben düştüğüm bu korkunç çukurdan fena halde korktum. Sesimin yettiği kadar haykırıyor, çukurdan kurtulmaya çabalıyordum. Fakat bir türlü sesimi duyuramıyordum. Elhâsıl ölümden hiç bir vechile kurtuluş yoktu.

Û çâre-i kâr-i bende dâned
Çün bîç vesîleteş ne-mâned⁴

sırrı zuhur etti. Derhal sokakta bir adam göründü. Beni çukurdan çıkararak kardeşlerimin yanına götürdü. Ben ağlaya ağlaya biraderlerime, geçirdiğim tehlikeyi anlatıyordum. Onlar da beni:

“Niçin yanımızdan ayrılıyorsun!” diye takdir ettiler. Doğruca mektebe gittik. Ben ellerimin donması [ve] korkunun dehşeti geçinceye kadar durmadan ağladım. Sonra sustum. Eğer eve gidecek olsaydık bu tehlikenin üzerine bir de annemizden yiyeceğimiz dayak ilave olunarak hemen mektebe gönderilecektim. Hattâ bu dayaktan, “Niçin kardeşinizi gözetmiyorsunuz, koskoca heriflersiniz, iki adımlık yere her gün yanınıza adam mı katmak lazım!” gibi takdirlerle biraderler de hisselere düşen dayağı yiyeceklerdi. Bu sebeplerdir ki, beni bu halde mektebe götürdüler. Annemin tahsilimize sarfeylediği gayretin bu vaka bir nümûnesidir. Bundan aşığı kalmayan birçok manialar, validem için hiç idi. Onun en çok dikkat ettiği nokta, bizim tahsilimiz idi.

Babam melek huylu, temiz yürekli bir zât olmakla hiçbir vakit bir şey için bizi zorlamazdı. Hattâ bahar zamanı beni mektep-

4 Sadî-i Şîrâzî'nin bir beytidir. Manası: “Kuluna (yardım edecek) hiçbir kimse kalmadığında, onun işinin hal çaresini, O (Allah) bilir.”

ten alıp gezmeye götürdüğü pek çok olurdu. Akşam eve dönmünce, annem kızarı söyleyirdi, o da cevap olarak:

“Bir gün içinde hemen minbere çıkacak değil ya!..” gibi sözlerle meseleyi kapatırdı. Annemin bu ihtimamının meyveleleri pek çabuk elde edildi. O kışın baharı, hoca efendi etrafına çocukları toplayıp bazı kelimeleri yazdırıyordu. Hangisi doğru yazarsa onu tahta başına kaldırıp tekrar yazdırır, bu suretle herkesin yanlışlarını meydana çıkartırdı. Hoca efendi kelimeleri söyledikçe, çocuklar gözlerini tahtaya diker, bütün başları uzanırdı. Her zaman tahtaya kalkıp, doğrusunu yazan ben olurum.

Fakat ben mektepten pek bıkmıştım. Bıkmakta da hakkım vardı. Sebep intizamsızlık, çocukların terbiyesizliği, gürültü, usul-i tadrîsin yolsuzluğu ve soğukluğu gibi birçok şeylerdi.

Mekteb-i Rüşdiyye'ye kaydolduğum zaman cehennemden sanki cennete girmiş gibi oldum. İptidâi mektebe nisbetle pek intizamlı, oldukça temiz; çocuklar bir dereceye kadar ıslah edilmiş, usul-i ta'lim akla yakın; muallimler insana benziyordu. Sıra sonuna bir yere bizi de oturttular. Bizi dediğimin, benden bir iki yaş büyük biraderim Şemseddin Çelebi de beraberdi. En büyük birader Ahmed Nazif Çelebi saf-meşreb olduğu cihetle onun iptidâi mektepteki tahsili kâfi görüldü. Biraderlerin tahsillerine nihayet veren büyüklerimiz tahminlerinde büyük biraderin zihni tahsile gayr-ı müsaid ve ortanca biraderin ise, bir dereceye kadar kâfi gördüklerinden ortanca da mektebe devam etti. Halbuki ilim bahşâyış-i ilahî olup, sa'yin dahl-i küllîsi olmadığından ortanca birader mektebe bir sene kadar devam edip, sonra tahsilden vazgeçti. Harekesiz yazıyı güçlkle okur, imlâda hatasıyla beraber bir parça rik'a yazısı yazar bir halde kaldı. Büyük birader kendi kendine çalışıp iyice bir sülüs yazıya mâlik oldu. Okuması da ortanca biraderden aşağı değildi. İstanbul'a hicretim zamanında hazret,

Kur'ân ile ufak tefek dinî kitaplar ve hikayeleri mütalaa ile meşgul bir halde idi.⁵

Rüşdiye'deki mektep hayatıma gelince: Ders zamanı muallim önünde halka teşkil edip *Emsile* okurduk. Bir gün hoca:

“Emsile-i muttarideden birini, malum ve meçhulü karışık olarak, çekiniz!” diye söyledi. Fakat kimse ses çıkarmadı. Sonra gözü tuttuğu bazı çocuklara sordu ise de hiçbiri doğrusunu söyleyemediler. Otuz kadar çocuğa baştan sona kadar birer birer sordu. Nihayet sıra bana geldi. Bana sorunca, yukarıdan aşağıya korkusuz ve serbest bir şekilde tarif ettim. Muallim fevkalade memnun oldu ve bana:

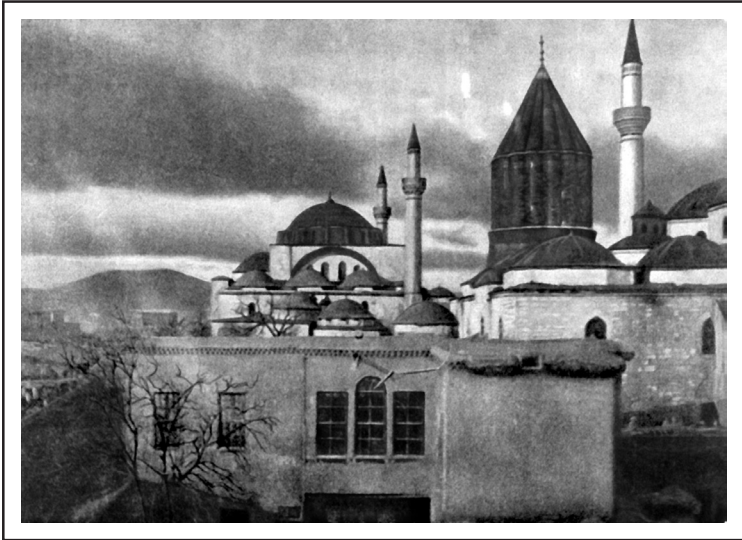
“Gel şuraya otur!” diyerek, sınıf birincisinin üzerini gösterdi. Fakat ben birkaç kişinin aşağısına oturdum. Muallimin bu lûtfu, yaramaz ve hasûdların fenalıklarına beni maruz bıraktı. Bazıları beni çok rencide ettiler. Bu hal, iki yıl devam etti. Günden güne bu münasebetsizliklerden bıktım. İki yıl içinde tahsilim istidat ve çalışkanlığıma nisbetle pek aşağı idi. Zamanımın boşuna gittiğini anladım. Babama gittim ve kendisine:

“Beni medreseye veriniz!” diye ricada bulundum. Babam da beni Dergâh-ı Mevlâna'ya bitişik olan Sultan Veled Medresesi'ne verdi. Burada beni, müderris bulunan Abdurrahman Sıdkı adında ahlâk-ı hamîde sahibi, ârif, edebiyata bir dereceye kadar vâkıf, oldukça da şair olan zâta teslim etti. Hocamı babam kadar çok sevdim. Çünkü elinden geldiği kadar, dersini öğretinceye kadar çalışırdı.

5 Veled Çelebi'nin kardeşleri (Nazif, Şemseddin, Yusuf) ve onların çocukları hakkında bkz. Cihan Okuyucu, “Veled Çelebi'nin Yeni Bulunan İki Defteri: Mesnevî-i Şerif Hikâyeleri”, *Mevlâna Celâleddin Râmî 800. Yıl*, Ankara 2007, s. 90-91. Veled Çelebi, Feridun Nâfiz Uzluk'a yazdığı 12.12.1928 tarihli mektupta ailesinden şöyle söz ediyor: “Benim annem Konya'dadır; takriben 90 yaşındadır. Ara sıra rahatsız oluyormuş. Bilmem size zahmet olur mu? Günlerden bir gün Tekye Mahallesi'nde Hacı Haşim Sokağı'nda Necib Çelebizâde Yusuf Çelebi hanesi unvanıyla arayıp annemi ziyaret etseniz hoş olur. Fakat evvelce haber gönderip mülâkâtı kararlaştırınız. Zira annem bunak, kardeşim alfil; zevcesi mahzar-ı 'küllü tavil...'dir.” Bkz. *Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, s. 63. Ayrıca krş. Koricuoğlu, *Veled Çelebi İzbudak*, s. 20; Akar, *Veled Çelebi İzbudak*, s.18.

Tahsilime çok heves ediyordu. Bir müddet sonra elvan kağıttan bana bir mecmua tedârik ettirdi. Bu kağıtları kendisi aharlamış idi. Kağıt rogenlemek, canlı resimden gayrisini yapmak, hattatlık gibi fenlerde pek usta idi. Tatil günlerini *Tuhfe-i Vehbi* gibi elhâsıl manzum ve edebî şeylere tahsis eylemişti. Büyük bir mecmuasından bazı şeyleri benim mecmuama alarak sülüs yazı ile yazdırdı. Besbelli benim edebiyata karşı olan istidadımı hisseylemişti. Defterime yazdırdığı şeyler benim çocukluğuma münasip ve anlayabileceğim surette idi. Bu benim birinci mecmuam değildi. Ben daha iptidâi mektebinde iken birkaç tane ilahi mecmuası yazmış ve bitirmiştım. Rüşdiye mektebinde ise müstakil bir deftere bazı işittiğim ve gördüğüm beyitleri, bilhassa yazmış olduğum şiirleri kaydederdim. “Şimden geru” redifli bir şiirim bunlar arasında idi. “Şimden geru” gibi tabirâtın kullanılmaz olduğu bir zamanda benim böyle elfâza rağbetim eskileri taklit hevesinden başka bir şey olmasa gerekti.

Sultan Veled Medresesi'nde altı seneden ziyade okudum. Bunun üç dört senesi hoca yanında çömezlik olup, diğer kısmı

Sultan Veled Medresesi

başlıca oda ve çömez sahibi olduğum halde geçmiştir. Bu altı yıl içinde Arabî'den hemen hiçbir şey öğrenemedim. Pek az olarak kelimelerin tasrîfini, biraz irab, bir parça da lügat belleye-bildim. Bunun sebebi de usul-i talîmin fevkalâde uygunsuzlu-ğuyla, hocaların çoğunun ilimden ve muallimlik kaidelerinden habersiz olmaları idi. Mensup olmadığım bir dilin kaidelerini, yine o dil üzerine yazılmış kitaptan öğretmek isterlerdi. Mese-la o hoca, Aladağlı bir adamdan ne okumuşsa, onun ifadesini zaptetmiş, bana da onu aynen takrir ediyordu. Molla Câmî'nin *Kâfiye Şerhi*'ni okudum da Arabî öğrenememiştim. Çünkü tak-riri anlayamıyordum. Anlamadığım için kulak vermezdim. Bana bıkkınlık geliyordu. Çünkü bir adam birkaç yıl anlamadı-ğı, zevk almadığı şeylerle uğraşırsa aklına ziyan gelebilir.

Halbuki Buharalı Hacı Kasım Efendi'den bir miktar Fârisî kaidesi ile *Pend-i Attâr*, bir miktar *Gülüstan* okudum. *Gülüstan*'ın yarısında hocaya gitmekten vazgeçtim. Çünkü o dili anlamış ve okuduğum kitaplardan zevk alıyordum. *Gülüstan*'ın alt ta-rafını, şerhi olan Sûdî'ye bakarak kendim mütalaa eyledim. Kolayca beyitleri, ibareleri şerhsiz anlamaya başlamıştım. Sonra Fârisî'yi bırakmayarak ileri götürdüm. Arapça'yı da memleketimiz Müftüsü Hacı Hüseyin Efendi'den Şerefeddin Câmi-i şerîfinde üç yüzü mütecâviz talebe, ilm-i meânîden *Mubtasar* okuduğum sırada anlamaya başladım. Arkadaşla-rımız içinde sakalına kır düşmüş kimseler de vardı. En faz-la ders anlayanlardan biri idim. Yanımda bulunan bir zât bir gün bana dedi ki:

“Ben yirmi beş senedir medrese köşesinde bulunduğum halde senin kadar meânî kitabından anlayamıyorum.”

Hevesle dinlediğim kitaplardan biri de *Şerh-i Şir'a-i Sey-yid Alizâde*'dir. *Yâsin Hammâmiyesi*(?)⁶, *Hadîs-i Erbaîn Şerhi*, *Seb'ıyyât* gibi bir iki kitap da bunlar arasındadır. Bu devirde okuma denilen şey, sarf ve nahiv kitaplarını tekrar tekrar anla-

maksızın devredip mufassal Zeyd'i Amr'e dövdürmek⁷; bülbül gibi i'lâller, irâblar ezber ederek hocanın dayağından kurtulmak; hanesindeki nazlı hayata bedel, medrese köşesinde birtakım şahıslar ile ihtilât etmek; bir müddet sonra bıkip medreseyi terketmekten ibaretti. Halbuki Arapça bizim dilimiz gibi bir dil imiş. Bizim Türkçe kitaplarımız gibi o dilde yazılan kitaplar da anlaşılabilirmiş. Onların içinde her türlü hâle dair kitaplar varmış. Hattâ hikayeler, latifelere müteallik [eserler] bile vardı. Bu kitapları okuyup anlayınca gerçekten hem şaşmıştım hem de sevindim. Mesela *Keçkül* elime geçti. O ne latif kitap imiş. Fakat yarısından ziyadesini anlayamadım.

Devam etmekte olduğum Sultan Veled Medresesi, Dergâh-ı şerîf binasının devamı gibi olduğundan ders zamanlarının gayrı olan vakitlerimi Dergâh-ı şerîf'te cemaate, ismi celâle, mukâbeleye, *Mesnevî-i şerîf*'e ayırıyordum. Ne kadar âlim ve şeyh gelir giderse hepsinin sohbetinde bulunurdum. Bir zamanlar da Mesnevîhan Tarîkatçı Hacı Eyüb Çelebi'nin *Mesnevî-i şerîf* dersinde bulundum. Bu zâtın ölümünde Mesnevîhan Sıdkı Dede o hizmete tayin olundu. 1302 Rebûlevvel'inin yirmisinde [7.1.1885] bu dedenin dersine devamla başladım. Huzûr-ı Pîr'de icrâ olunan âyinlerde bulunuyordum. Aynı zamanda yazın dedeler Meram'daki bağlarına naklettikleri zaman dahi çok kere vakitlerimi onlarla beraber geçirirdim. Medresede bulunduğum zaman Dergâh-ı şerîf kütüphanesindeki kitapların çoğunu okuyarak istifade etmişim. Birçoğu mevlevîliğe ve edebiyata ait idi.

Artık ben söz anlar, söz söyler, şair, bir parça münşî, Fârisî, biraz da Arapça bilir bir kimse olmuşum. Şu gazel, o zamanın şiirlerindedir:

7 Metinde "zeydi amre döktürmek" şeklindedir. Zeyd ve Amr, eski Arapça grammerlerdeki örnek cümlelerde veya fetvalarda yer alan farazî iki isimdir. Mesela "Darabe Amrun Zeyden: Amr, Zeyd'i dövdü" gibi.

*Saran dîl-haste cânâ mû-mîyânun
Olur mu tâlibi biç mâmyânun*

*Dolaşsa gabgaba zülfiün aceb mi
Yeridir dâimâ genc ejdêhânun*

*Bize keşf-i nikâbun lâzım ey döst
Ola keşf ü kerâmet sôfiyânun*

*Külâb u şalı hammâra girev kul
Eğer âşık şarâb isterse cânun*

*Verir gâbî haber gâibden anlar
N'ola vâsîfse şâirler dehânun*

Bu şiiri o zamanlar yazmıştım. Bir gün annem, babama dedi ki: “Bu ne zamana kadar medrese köşesinde bekleyecek? Müderis mi olacak? Maşallah koskoca delikanlı oldu. Hâl ve vakit malûm! Akranlarına karşı mahcup olmamak için buna para pul lazım olmaz mı? Yarın evlenecek olursa temîn-i maîşet için şimdiden bir iş başına geçmesi lazım değil mi? Evkâf-ı Celâliye ile geçinmek artık müşkilleşti.”

[Bu] gibi sözler kulağıma geldi. Babam da bu fikre iştirak edip, aklâmda bildiği bazı zâtlara bana bir iş bulmaları için söylemiş. Aşâr müdürü ile telgraf müdürü iki yüz kuruş maaşla kabul edeceklerini vadetmişler; fakat babam, memuriyetleri münasip görmemiş. Beni mülâzemetle Mektûbî Kalemi'ne, akrabamızdan Mümeyyiz Nuri Efendi'nin maiyetine verdi. Sonra telgraf müdürü, benim yerime ikişer yüz kuruşla iki efendi aldı ki bu iki efendi de medresede benden ders okurlardı. Adları Eşref'in Mehmed Emin, Parlak'ın Bekir Efendi'lerdir. Kaleme devam ettiğim sıralarda derslerimi terk etmemiştim. Kaleme girinceye kadar beş iptidâi mektebine girdim. Yalnız

bir medreseye devam ettim. Sekiz muallimden ders okudum. Bunların ikisinden başlıca Fârisî, diğerlerinin ikisinden hem Arabî ve hem Fârisî okudum. Diğerlerinden yalnız Arabî öğrendim.

Konya'ya bir saat mesafede Meram tabir olunur bir kasaba vardır ki yazın çelebiyân ve eşrâf-ı mahalliyye ve bazı ahali oradaki sayfiyelerine çıkıp kışın şehre naklederlerdi. Çünkü yazın Konya'nın içi çok sıcak olduğundan, bağa göçmek mecburiyeti hâsıl olurdu. Bu âdet pek eski olmalıdır ki *Menâkub-ı Hazret-i Mevlâna*'da⁸ Meram'a çok kere teşrif buyurdıkları ve dostlarıyla âyîn-i cemler icrâ ettikleri kayıtlıdır. Hattâ Hüsamettin Çelebi Hazretleri'nin de bir sayfiyesi vardı. Bunu anlatmaktan maksadım şudur ki bizim de Meram'da büyük bir sayfiyemiz vardı. Mahallenin üst başında bulunduğu mahalle halkına ait ırmak, bizim köşkün içinden geçirdi. Irmağın dahil olduğu yer ağaçlarla dolu olup, kendi tarlamıza ayrılacak ırmaklar dahi oradan ayrıldığı cihetle orası bir su taksim [yeri] olup, bir küçük çağlayan teşkil etmişti. İşte oracıkta duvar dibine yüksek sekmen yapıp kendime ikametgâh yapmıştım. Bu sekmenin üç tarafı ırmakla çevrilmiş, bir tarafı da duvardı. Güneş görmediği cihetle her çiçek orada olmadığından gölgeyi seven çiçeklerle orasını donatmıştım. Bu mahal bana on seneden fazla dershanelik etti. Herkes sıcağa dayanamadığı bir sırada, ben suyun serinliği ile ve koyu gölgede derse bakar, yazı ya-

Veled Çelebi'nin gençlik yılları

8 Kastedilen eser, Ahmed Eflâkî'nin ünlü *Menâkübü'l-ârifîn*'idir.

zar, daha sonraları edebiyat kitaplarını okur, şiir söylerdim. Elân mevcut olduğunu zannettiğim bir ceviz ağacı oracıkta benimle beraber büyüdü. 19 Temmuz 1312'de [31.7.1896] Konya'ya gitmiştim. Meram'daki sayfiyemiz büyük validemin ölümüyle ikiye taksim olmuş; yarısı bize, yarısı amcama isabet etmişti.⁹ Fakat önüne duvar çekildiğinden benim dershanem başka bir şekil almıştı. Bu köşeye baktım baktım; beni hayli zaman düşündürdü. Adeta hüznün verdi. Ceviz ağacı da büyük bir ağaç olmuştu. Ben bu çağlayan önündeki dershanemi yaptığım zaman, karış kadar bir fidan vardı. Sonraları benim vücudum kalınlığında bir koca ağaç oldu. Daha sonra burada kavak da yetiştirdim. Dershanemin manzarası hiçbir yer ile mukayese edilemezdi. Bütün yaz kâh çiçekler, kâh çeşitli yemişler nazar-ı tenezzühümü tenvîr ederdi. Dershanemden hiç bıkmazdım. Müsade etseler gündüz yemeğini bile orada yiyeceğim gelirdi. Mümkün olduğu kadar gündüzleri köşküme gitmezdim, vaktimi orada geçirirdim. Küçüklükten beri misafirlerimi de orada kabul ederdim. Hatta bir aralık bazı talebelere orada ders okuttum. Beni en ziyade me'yûs eden yağmurlu günler idi. Çünkü o vakit sekmenin döşemeleri çarçabuk toplanır, burada oturmak mümkün olmazdı. Dört tahta ile bir kulübe haline getirip yağmurdan muhafaza mümkün ise de, o zaman dershanenin letâfet-i tabiiyesi kalmayacaktı. Zaten yağmur akabinde sel geldiği cihetle her halde yağmurlu günde beni orada oturtmazlardı. İstanbul'a geldiğimden [gelmeden] bir kaç yıl önce bu dershaneden mahrum kalmıştım. Dershanemin elimle yaptığım güzel şekli tamamen bozulmuştu. Ara sıra şöyle karşıdan ziyaret eder, bazı ahvâl-i husûsiyyemi yadederek, deryâ-yı tefekküre dalardım.

9 Veled Çelebi, *Çelebi Cönkü (Y97)*, SÜSAM, s. 76'daki notu: "Hemdem Çelebi, benim büyük validem Âişe Hanım'ın kardeşidir; zevci Abdurrahman Çelebi'dir; bir oğlu babam Necib Çelebi'dir, bir oğlu amucam Atâullah Çelebi'dir." Mehmed Said Hemdem Çelebi, XIX. yüzyıl Mevlevîlik dünyasının önemli simalarından biridir. 24. postnişin olarak Makâm-ı Mevlâna'ya tayini 1815, vefatı 1859 senesindedir. Bkz. Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul 2003, s. 59-68 (Simgür yay.), s. 59 vd.

Konya Mektûbî Kalemî

Hicrî 1301 [1883-84] yılında on altı yaşında Konya Vilayeti Mektûbî Kalemi'ne devama başladım. [Vilayet] mektupçusu Nâzım Bey idi.¹⁰

Mektûbî Kalemi'nde altı aydan ziyade zamanımı mübeyyizlikle geçirdikten sonra, bir gün tanıdıklardan Sıdkı Dede, Manisa'da bir dosta göndermek üzere mevzûn bir mektup yazmamı istedi. Ben de müsveddesini Kalem'de temize çekmekle meşgul idim. Mümeyyiz, mektupçunun yanına giderken gözü bizim mektuba ilişti. Bu mektubu okudu. Pek hoşuna gitmiş olacak ki:

“Mektupçu böyle şeylerden hoşlanır. Beis yoksa kendilerine göstereyim” dedi, ben de:

“Siz bilirsiniz!” diye mukabele edince, mektubu aldı. Bir müddet sonra yanına çağrıldım. Bana çok iltifat etti. Bu hal beni meserrete garketti. Fakat dostlarımın hasedini mûcip oldu.

10 Metinde bu cümleden önce, “Bu zamanda Konya Valisi Said Paşa azlolanarak yerine Şûrâ-yı Devlet âzasından Mazlûm Paşazâde Memduh Bey tayin olunmuştur.” cümlesi bulunmaktadır. Ancak, İnal'a göre Memduh Bey, 1304/ 1887'de Konya, 1306/1889'da Sivas valiliğine tayin olmuştur. Nâzım Paşa ise 3 Zilhicce 1298 (27.10.1881) tarihinde Konya, 1 Receb 1305 (14.3.1888) tarihinde Bitlis mektupçuluğuna atanmıştır. Bkz. İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, II, 915, 1144. Bu bahis, aşağıda tekrar gelecektir.

Mektupçu Bey'in:

“Bunu kendin mi kaleme aldın?” demesinden çok beğendiği hiss olunuyordu. Beni tebrik etti. Mümeyizimize, bazı kolayca evraka müsvedde yapmak usulünü [bana] göstermesini tembih etti. Hükümet dairelerinin kendilerine mahsus usulleri vardır. Mutlaka bir miktar mülâzemetle işi öğrenmek lazım geliyordu. İnsan öyle fikrini istediği gibi yazamaz. Ruh ve madde ifade olunmasa bile resmî kitabetin usulüne riayet etmek lazımdır. Her kelime dahi evrâk-ı resmîyeye yazılmaz. İmlâ da başkadır. Bir maddenin müsveddesi bazen beş on kişinin elinden geçip birkaç defa tesvîd ve tebyîz olunduktan sonra meydana çıkabilir. Bu halde bile mefhûmu kolayca anlayamaz. Hele nefes kesmeden zincirleme usulünce yukarıdan aşağıya fasılasız yazmak kaideden olmakla, bu yolda kaleme alınan uzun bir müsveddenin içinden çıkmak, bir kale fetheylemekten bin kat zordur. Naci merhumun bir kaç gün müdâvim olduğu Hâriciye Mühimme Kalemi'nde ufak bir müsveddeyi kaleme alamadığı ve yine Gelibolu mutasarrıfı iken Kemal Bey merhumun, Meclis-i İdâre tarafından Sancak umûruna müteallık bir mazbatayı tasarlayamadığını pek yakından mevsûk olarak biliyorum. Halbuki o gün gurub zamanı, Gelibolu Boğazı'nı musavver meşhur edebî makalesini yazmıştı. Resmî dairelerde resmî dilin, talim etmek suretiyle elde edileceğine, işte bunlar misâldir.

Velhâsıl mevsim yaz olmakla herkes Meram Bağları'nda idiler. Mektupçu Bey'in sayfiyesi bizimkine yakın olmakla emirleri veçhile bir aralık kendilerine gitmeye başladım. Gitgide aramızda büyük bir dostluk meydana geldi.

Mektupçu Bey İstanbulludur. Adı Nâzım Bey'dir. Çok zeki bir zâttır. Şiir ve inşası ve bilhassa, makale kaleme alacak olsa, onun tasvirine gösterdiği fikirler ulvîdir. Fârisî'den başka Arapça ve Fransızca'yı da bilmekle birçok diller hakkında da az çok malûmatı vardı. Bundan başka halûk, kerîm bir zât olup hele hânedân-ı mevlevîyeye gayet saygısı vardı. Bu